

Vybrané právní problémy
týkající se lesního hospodaření
na území CHKO Šumava

JUDr. Miloš Tuháček, advokát

Advokátní kancelář Korbel, Tuháček & partneři, s. r. o.

Převrátilská 330, 390 01 Tábor

tel. 606 215 619, www.akkt.cz, tuhacek@akkt.cz

Kdo odpovídá za škodu způsobenou pádem stromu na naučné stezce umístěné v CHKO?

- V letech 2005 – 2008 řešil Okresní soud v Prachaticích a Krajský soud v Českých Budějovicích komplikovaný spor pozůstalých po paní Ing. Janě Š., která zemřela v důsledku zásahu způsobeného pádem stromu z Národní přírodní rezervace („**NPR**“) Boubínský prales, která je součástí CHKO Šumava.
- K pádu stromu došlo **za úplného bezvětrí**. Strom byl odumřelý, což ovšem **nebylo pohledově zřejmé** (byl napaden dřevokaznou houbou).
- Každý z pozůstalých požadoval po Správě Národního parku a CHKO Šumava a státním podniku Lesy ČR 240.000 Kč.
- Jakkoliv v řízení vystupovalo dvacet svědků a byly vypracovány i znalecké posudky, skončil nakonec celý spor nikoliv pravomocným rozsudkem, ale soudním smírem. Lesy ČR, s. p., jakožto subjekt, který na území CHKO Šumava (vč. NPR Boubínský prales) hospodaří, totiž nakonec požadovanou výši škody zaplatil ze své pojistky.

Názor Krajského soudu v Českých Budějovicích vyslovený v usnesení ze dne 19. 1. 2007 č. j. 6 Co 2948/2006-403

- Povinností Správy Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava je upozornit na možnost pádu stromu v národní přírodní rezervaci výstražnými cedulemi.
- Ustanovení § 19 odst. 1 lesního zákona o vstupu do lesa na vlastní nebezpečí nelze dle výslovného názoru krajského soudu v případě vstupu na naučnou stezku aplikovat.
- Nutno zjišťovat, jaká konkrétní opatření zamezující či snižující možnost vzniku škody mohly Lesy České republiky učinit poté, co se dozvěděly o nebezpečných stromech.
- Prevenční povinnost subjektu vykonávajícího právo hospodaření v lesích nelze vykládat tak, že si má počínat v každém okamžiku tak, aby byla zcela vyloučena možnost pádu stromu.

Jaká pravidla platí v NPR, jež jsou součástí CHKO?

- I na území CHKO mohou být zřizována maloplošná zvláště chráněná území (dále jen „**ZCHÚ**“).
- V tomto případě se paralelně (vedle sebe) uplatní omezení hospodaření upravená pro oba typy ZCHÚ.
- Příklad: Na území CHKO Šumava se např. nachází NPR Černé a Čertovo jezero. Na tomto území se uplatní jak základní a bližší ochranné podmínky CHKO, tak NPR, které mohou omezovat i lesní hospodaření.
- Lesy na území NPR jsou ze zákona lesy zvláštního určení (mohou být vyhlášeny lesy ochrannými, nikoliv však lesy hospodářskými).

Vývoj přístupu k výkladu ustanovení § 22 odst. 1 a § 31 ZOPK

- Pro NP a NPR platí tato pravidla: *„Ustanovení o zásazích proti škůdcům a o případech mimořádných okolností a nepředvídaných škod lze použít jen se souhlasem a v rozsahu stanoveném orgánem ochrany přírody.“*
- Původně byla tato ustanovení ZOPK vykládána orgány ochrany přírody tak, že k provádění zásahů proti škůdcům v lesích národních parků je nutný souhlas podle tohoto ustanovení ZOPK. **Souhlas byl příslušným orgánem ochrany přírody vydáván formou rozhodnutí ve správním řízení na základě žádosti vlastníka lesa.**

Výklad komentáře Miko - Borovičková

- Vlastník lesa je podle autorů komentáře (Miko, L. – Borovičková, H. a kolektiv: Zákon o ochraně přírody a krajiny, 2. vydání, Praha, C. H. Beck 2007, str. 154 – 155) „oprávněn provádět ve zvláště chráněném území jakékoliv činnosti nebo zásahy, pokud to není zakázáno nebo omezeno základními nebo bližšími podmínkami ochrany, případně jinými předpisy.“
- Předmětné ustanovení ZOPK směřuje k orgánům státní správy lesů - **souhlas by měl být vydáván jako závazné stanovisko podle ust. § 149 správního řádu na požádání orgánu státní správy lesů** pro rozhodování ve správních řízeních podle ust. § 32 odst. 2 a 9 lesního zákona, případně jako stanovisko dotčeného orgánu státní správy při vydávání vyhlášek podle ust. § 32 odst. 3 lesního zákona.

Výklad ve společném sdělení odboru legislativního, odboru národních parků a odboru zvláště chráněných částí přírody MŽP, které bylo pod č. 9 publikováno ve věstníku MŽP v dubnu 2011 (částka 4)

- Souhlas se podle ust. § 22 odst. 1 ZOPK nevydává „za účelem povolení činností stanovených vlastníku lesa v § 32 odst. 1 a 2 a § 33 odst. 1 lesního zákona. Vlastník lesa k výkonu těchto činností souhlas orgánu ochrany přírody nepotřebuje, pokud je vykonává v souladu se základními a bližšími ochrannými podmínkami zvláště chráněného území.
- K činnostem, které by nebyly v souladu se základními ochrannými podmínkami NP (...), je třeba povolení výjimky podle § 43 zákona (...). K činnostem, které by nebyly v souladu s bližšími ochrannými podmínkami (...), je třeba předchozího souhlasu orgánu ochrany přírody (§ 44 odst. 3 zákona).
- Povolení výjimky podle § 43 zákona ani udělení souhlasu podle § 44 odst. 3 zákona nelze nahradit udělením souhlasu podle § 22 odst. 1..."

Postup orgánů ochrany přírody v praxi – *kauza Ptačí potok*

- **MŽP** na jaře roku 2011 po obdržení žádosti Správy NP a CHKO Šumava o vydání souhlasu podle ust. § 22 odst. 1 ZOPK č. j. NPS 02362/2011 ze dne 22. 3. 2011 dospělo k názoru, že se **ve skutečnosti jedná o žádost o povolení výjimky podle ust. 43 odst. 3 ZOPK ze zákazu uvedeného v ust. § 16 odst. 1 písm. a) ZOPK a o povolení výjimky podle ust. § 56 ZOPK ze zákazů u ZCHD rostlin a živočichů**
- **žádost proto postoupilo Správě Národního parku Šumava jako příslušnému orgánu ochrany přírody**

**Odlišný názor zástupkyně Veřejného ochránce práv ze šetření ve věci
postupu Správy Národního parku Šumava, Ministerstva životního
prostředí a České inspekce životního prostředí sp. zn.
4064/2011/VOP/MPO ze dne 5. 10. 2011**

- na souhlas podle ust. § 22 odst. 1 ZOPK lze nahlížet nejen jako na závazné stanovisko ve smyslu ust. § 149 správního řádu, ale též i **jako na rozhodnutí podle ust. § 67 správního řádu**
- *„Jestliže by vlastník lesa chtěl sám provádět bezodkladná opatření k odstranění mimořádných okolností a nepředvídatelných škod, tak jak mu ukládá § 32 odst. 2 první věta lesního zákona, musí si zažádat o souhlas dle § 22 zákona o ochraně přírody a krajiny, jestliže se domnívá, že by jeho postupem byly porušeny základní a bližší ochranné podmínky zvláště chráněného území. V tomto případě bude mít souhlas formu správního rozhodnutí.“*
- Zástupkyně veřejného ochránce práv dále v průběžné zprávě s odkazem na rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. 5 A 151/2001-56 ze dne 16. 7. 2004 uvádí: *„Jestliže vlastník lesa získá od orgánu ochrany přírody souhlas k zásahům proti škůdcům a v případech mimořádných okolností a nepředvídatelných škod, **nepotřebuje již další výjimky dle § 43 odst. 3 a § 56 zákona o ochraně přírody a krajiny**, pokud v rámci řízení o udělení souhlasu byl brán zřetel na zájmy ochrany přírody, tedy na způsob hospodaření vyžadující intenzivní technologie a na zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů.“*

Odlišné názory soudů

Rozsudek NSS č. j. 5 A 151/2001-56 ze dne 16. 7. 2004: „Výkladem § 78 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny je nutno dovodit, že Správa NP Šumava může v případě přemnožení škůdců vydat souhlas k mimořádným opatřením v lesích národního parku podle § 22 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny za současného stanovení podmínek, sledujících zájmy ochrany přírody, tedy i za současného stanovení omezujících podmínek podle §§ 49 a 50 zákona o ochraně přírody a krajiny (takové podmínky správní orgán I. stupně také ve svém rozhodnutí stanovil), přičemž samostatné rozhodnutí podle § 56 odst. 1 cit. zákona v těchto případech v úvahu nepřichází.“

Rozsudek KS v Plzni č. j. 57 A 66/2011-357 ze dne 11. prosince 2013: „V listinách je výslovně zmiňováno, že těžba dřeva probíhá z důvodu postupu proti ‚kalamitním škůdcům‘. Jak již bylo uvedeno shora, k takovéto těžbě byl na základě § 22 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny nezbytný předchozí souhlas orgánu ochrany přírody. Tato skutečnost byla bez dalšího zjiitelná prostým nahlédnutím do zákona o ochraně přírody a krajiny.“ **Rozhodnutí bylo však zrušeno NSS**, který obecně uvedl dne 18. 11. 2015 pod č. j. 8 As 39/2014, že „problematika neúčinnějšího způsobu zásahu proti kalamitním škůdcům v národním parku je značně komplikovaná.“

Spor o ušlý zisk způsobený ponecháním dřeva k zetlení v NPR Černé a Čertovo jezero

Rozsudek Okresního soudu v Prachaticích ze dne 15. 6. 2009 č. j. 2 C 400/2002-809:

„Pravidla pro zásahy proti škůdcům jsou pak upravena v § 32 a 33 lesního zákona... Žalobce postupoval v daném případě v souladu s ustanoveními § 32 a 33 zákona o lesích, když požádal žalovaného 18. 4. 1995 o vydání souhlasu ohledně zpracování kůrovcem napadeného dříví v NPR Černé a Čertovo jezero. Ustanovení § 33 odst. 1 zákona o lesích mu totiž ukládá přednostně provádět nahodilou těžbu tak, aby nedocházelo k vývinu, šíření a přemnožení škodlivých organismů. Žalovaný o této žádosti rozhodl právě udělením souhlasu a svůj souhlas podmínil tím, že veškerá dřevní hmota bude ponechána na místě přirozenému rozpadu. Je pravdou, že jde o podmínku omezující, ale toto omezení pro žalobce vyplývá přímo z § 29 ZOPK, z Plánu péče o NPR Černé a Čertovo jezero a z rámcových směrnic hospodaření. Podle názoru soudu by si přiblížení a odvoz dřevní hmoty z předmětných lesních pozemků vyžádalo použití intenzivních technologií, které by mohly způsobit změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystému nebo nevratně poškodit půdní povrch. Omezující podmínka není tedy nad rámec omezení vyplývajícího pro žalobce z § 29 ZOPK.“

Výjimky z ochranných podmínek ZCHŽ při provádění lesnických zásahů v ZCHÚ

- Každý, kdo chce realizovat činnost v biotopu zvláště chráněného živočicha, by měl mít před zahájením prací **ověřeno, že se o škodlivý zásah do přirozeného vývoje ZCHŽ nemůže jednat.**
- Existuje-li odborný názor, že se o škodlivou činnost jedná, pak je nezbytné požádat o povolení výjimky ze zákazu. Rozhodnutí o výjimce umožňuje konat „škodlivě“ při splnění stanovených podmínek.
- Zakázaným zásahem do přirozeného vývoje zvláště chráněného živočicha je i škodlivý zásah do jeho biotopu, který požívá ochranu dle § 50 odst. 1 ZOPK.
- Nelze negativně ovlivňovat na dílčích lokalitách jedince zvláště chráněného druhu. Škodlivým zásahem, tedy nedovolenou činností, je i **vyrušení jediného jedince**, které by mělo za následek např. zhoršení podmínek pro průběh hnízdění.

Je třeba mít k použití biocidů ve ZCHÚ výjimku ze základních ochranných podmínek?

- ZOPK zakazuje v NP a v NPR používání intenzivních technologií.
- „Používání biocidů při ochraně lesa“ je uvedeno ve výčtu činností **zakázaných** na území národních parků (analogicky i území NPR) ve vztahu k lesním porostům a pozemkům ve všech komentářích k ustanovení § 16 odst. 1 písm. a) ZOPK obsažených ve vydaných zněních ZOPK s komentářem (str. 140 v publikace Miko, L. a kol.: Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, 543 s.; str. 140 publikace Miko, L., Borovičkova, H. a kol. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 607 s.; str. 78 v publikaci Prchalova, J. Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000. Úplné znění zákona s komentářem, judikaturou a prováděcími předpisy, 2. aktualizované a rozšířené vydání k 1. 3. 2010. Linde Praha, 2010, 431 s.)
- **Použití neselektivních insekticidů je vždy zásahem do druhové variability ekosystému a genetické variability populace.** Dochází k odstraňování celé řady druhů z přírodního společenstva ekosystému. **Výjimka je tedy nutná.**

Závěrem

- judikatura ke vztahu § 32 lesního zákona a § 31 ZOPK se vyvíjí a dále vyvíjet bude v reakci na legislativní změny - zejm. vypuštění ustanovení o tom, že ZOPK je zvláštním předpisem k lesnímu zákonu
- Nejvyšší správní soud dne 18. 11. 2015 pod č. j. 8 As 39/2014: *„problematika nejúčinnějšího způsobu zásahu proti kalamitním škůdcům v národním parku je značně komplikovaná“*
- dodejme, že nikoliv pouze v národním parku, ale také v NPR nacházející se na území CHKO, další rozhodnutí budou vydána mj. v kauze Ptačí potok